

K výskytu *Endomia tenuicollis* (Coleoptera: Anthicidae) v Česku a na Slovensku

Zbyněk Kejval¹, Marcel Harman² & Tomáš Vendl³

¹Muzeum Chodska, Chodské náměstí 96, CZ-344 01 Domažlice, Česko; e-mail: kejval@muzeum-chodska.com

²Kladzany 6, SK-094 21 Vranov nad Topľou, Slovensko; e-mail: harman.kl@centrum.sk

³Výzkumný ústav rostlinné výroby, v.v.i., Drnovská 507, CZ-161 06 Praha 6, Česko; e-mail: vendl@vurv.cz

KEJVAL Z., HARMAN M. & VENDL T. 2023: K výskytu *Endomia tenuicollis* (Coleoptera: Anthicidae) v Česku a na Slovensku. (On the occurrence of *Endomia tenuicollis* (Coleoptera: Anthicidae) in Czechia and Slovakia). *Západočeské entomologické listy* 14: 4–7, 8-3-2023

Abstract. All available faunistic data on the occurrence of ant-like flower beetle *Endomia tenuicollis* (Rossi, 1792) in Czechia and Slovakia are summarized. The species is recorded from Czechia for the first time; a single specimen was caught in the suburban area of Prague in 2022, within a survey of insects occurring in food and beverage processing facilities, by using yellow sticky trap supplemented with UV light, and this finding represents the northernmost record of *E. tenuicollis* in Europe.

Key words: *Endomia*, faunistics, new records, Europe

ÚVOD

Rod *Endomia* LaPorte, 1840 je v rámci čeledi Anthicidae poměrně snadno poznatelný na základě dvou hlavních znaků – hlava s nápadnými čelními hrboly, které zakrývají vkloubení tykadél v dorzálním pohledu, a velmi krátké, téměř šupinkovité ochlupení těla. V Evropě je zastoupen pouze třemi druhy: *Endomia occipitalis* (Dufour, 1843), *E. unifasciata* (Bonelli, 1812) a *E. tenuicollis* (Rossi, 1792). Všechny jsou poměrně běžné v teplé oblasti Mediteránu a pouze poslední z nich se vzácně vyskytuje i ve střední Evropě (CHANDLER et al. 2008).

Tato práce je souhrnem údajů o výskytu *E. tenuicollis* na území bývalého Československa, kde byl tento málo známý druh poprvé hlášen před více než 80 lety Janem Roubalem (ROUBAL 1936, jako „*Endomia aeneicollis* Rossi”). Impulsem k jejímu sepsání bylo množství nových lokalit na Slovensku, a především nečekaný nález ve středních Čechách.

VYSVĚTLIVKY A ZKRATKY

Lokality jsou uspořádány vzestupně podle čísel faunistických čtverců (v rámci stejného čtverce pak abecedně). Pokud není uvedeno jinak, materiál určil Z. Kejval.

Zkratky sbírek: DSP – coll. David Sommer, Praha; IJN – coll. Ivo Jeniš, Náklo; JKB – coll. Ján Kodada, Bratislava; JKH – coll. Jiří Krátký, Hradec Králové; MBO – coll. Michal Bednařík, Olomouc; MHK –

coll. Marcel Harman, Kladzany; MMB – Moravské zemské muzeum, Brno (coll. Nekolný); NMP – Národní muzeum, Praha; PHM – coll. Peter Holický, Michalovce; PBO – coll. Petr Boža, Olomouc; PJJ – coll. Pavel Jáchymek, Luhačovice; SBP – coll. Stanislav Benedikt, Plzeň; SNM – Slovenské národné muzeum, Bratislava; TVP – coll. Tomáš Vendl, Praha; ZKD – coll. Zbyněk Kejval, Domažlice; ZMP – Západočeské muzeum, Plzeň. Některé další použité zkratky: PR – přírodní rezervace.

PŘEHLED NÁLEZŮ A DISKUZE

Endomia tenuicollis (Rossi, 1792) (Obr. 1)

Česko: Bohemia, Praha-Kyje (5953), areál potravinářského podniku, 230 m n. m., lepová past s UV světlem, 11.VII.–5.VIII.2022, J. Kadlec & T. Vendl lgt., T. Vendl det., 1 ex. (TVP). Moravia [bez přesné lokality a data sběru] Formánek lgt., 1 ex. (NMP).

Slovensko: Čemerné (7195), 48°52'13.6"N 21°39'11.2"E, smyk vegetace louky na místě bývalého hliniště, 20.X.2022, M. Harman lgt. et det., 1 ex. (MHK). Kladzany (7196), 47°53'22.7"N 21°45'8.7"E, zahrada v intravilánu obce, na světlo, 21–22.VII.2015, M. Harman lgt. et det., 1 ex. (MHK); dtto, 15.–18.IX.2015, M. Harman lgt. et det., 6 ex. (MHK, PJJ, dalších asi 15 ex. observ.). Kučín (7196), 48°52'26.3"N 21°44'51.4"E, pastvina skotu na suchém západním svahu, prosev rostlinného detritu, 19.II.2019, M. Harman observ. et det. (asi 5 ex.).

Vranov nad Topľou (7196), zahrádkářská oblast Otrokovice, 48°52'31.7"N 21°42'56.1"E, výslunný jihovýchodní svah na pískovcovém podloží, pod plochými kameny, 14.–15.IV.2013, M. Harman lgt. et det., 4 ex. (MHK); dtto, 10.–11.X.2013, M. Harman lgt. et det., 3 ex. (MHK, MBO, více ex. observ.); dtto, 7.III.2014, I. Smatana lgt., 2 ex. (ZKD). Vině (7197), lom Šutová, 22.VII.2015, P. Holický lgt. et det., 3 ex. (PHM). Choňkovce (7199), PR Lysá, 48°48'35.4"N 22°16'36.9"E, lesostep, prosev, 460 m n. m., 7.XI.2022, M. Harman lgt. et det., 1 ex. (MHK). Banská Bystrica (7280), 8.IV.1926, J. Roubal lgt., 1 ex. (MMB). Košice (7293) (ROUBAL 1936). Tušická Nová Ves (7296), 15.IX.2015, P. Holický lgt. et det., 4 ex. (PHM). Petrovce nad Laborcom (7297), 5.IX.2015, P. Holický lgt. et det., 5 ex. (PHM). Zalužice (7297), hráz u výpusti přehrady, prosev, 19.IV.2014, P. Holický lgt. et det., 10 ex. (PHM). Bôrka (7390), Zádielská dolina, pod kůrou u potoka, 27.IX.2003, R. Fornůsek lgt., 1 ex. (IJN). Turňa nad Bodvou (7391), bez data, Machulka lgt., 1 ex.

Obr. 1. *Endomia tenuicollis* z lokality Vranov nad Topľou. Foto: P. Kurina.

Fig. 1. *Endomia tenuicollis* from the locality Vranov nad Topľou. Photo: P. Kurina.

(NMP). Viničky [„Seleška”] (7392), 25.IV.1955, A. Smetana lgt., 3 ex. (NMP); dtto, 27.IV.1955 [bez jména sběratele], 1 ex. (NMP). Solčany (7475), Solčiansky háj, 10.X.2014, J. Krátký lgt. (JKH). Hostovce (7491), 48°35'1.9"N 20°50'58.7"E, výslunný svah v lomu, prosev rostlinného detritu, 13.X.2022, M. Harman observ. et det. (asi 7 ex.). Zemplínske Kopčany (7497), 48°35'22.2"N 21°53'32.1"E, smyk vegetace louky, 19.IX.2018, M. Harman lgt. et det., 2 ex. (MHK). Brehov (7596), Veľký vrch, 48°29'41.3"N 21°48'35.1"E, xerothermní svah nad lomem, prosev rostlinného detritu, 21.IV.2013, M. Harman lgt. et det., 3 ex. (MHK); dtto, 3.IV.2014, 1 ex. (MHK); dtto [bez souřadnic], 24.IV.2013, P. Holický lgt. et det., 7 ex. (PHM, DSP); dtto, 27.III.2014, 5 ex. (PHM). Ladmovce, 0,5 km severně (7596), 48°25'28.5"N 21°46'52.8"E, podvečerní smyk a prosev detritu na okrajích vinic, 4.V.2022, M. Harman lgt. et det., 13 ex. (MHK). Somotor-Věč, 2 km východně (7597), smykem vegetace písčiny, 17.V.2019, P. Boža lgt., 3 ex. (PBO). Hronský Beňadik [„Sv. Beňadik”] (7677), IX.1938, J. Roubal lgt., 1 ex. (SNM); dtto [bez data], J. Roubal lgt., 3 ex. (SNM, ZMP). Lučenec (7683), 5.XI.1933 (ROUBAL 1936). Borša (7696), III.1937, J. Roubal lgt., 1 ex. (SNM). Streda nad Bodrogom, východně obce (7696), smykem vegetace, 19.V.2016, P. Jáchymek lgt. et det., 1 ex. (PJL). Medovarce, 1 km severozápadně (7780), Domanické-Vysoké pole, 48°14'12"N 18°59'25"E, 200–300 m n. m., smyk stepní vegetace, 25.V.2016, S. Benedikt lgt. et det., 1 ex. (SBP). Nesvady, jihozápadně obce (8074), PR Líščie diery, 14.IX.2019, P. Jáchymek lgt. et det., 1 ex. (PJL). Kameničná (8174), osada Balvany, 47°50'27"N 18°00'19"E, 120 m n. m., písčina, 26.IX.2016, S. Benedikt lgt. et det., 1 ex. (SBP). Hurbanovo (8175), 2022 (MAJZLAN 2022). Bajtava (8178), Ploská hora, suché/stepní úhory, 120–160 m n. m., 22.V.2014, J. Krátký lgt., 1 ex. (JKH). Virt (8275), asi 47°45'43.6"N 18°20'21.5"E, písečná duna, 27.VIII.2019, J. Kodada lgt. et det., 1 ex. (JKB). Štúrovo [„Parkan”] (8278), 28.IX.1931 (ROUBAL 1936).

Druh široce rozšířený v Palearktické (nominotypický poddruh) a Afrotropické oblasti (*E. tenuicollis reducteapicalis* Pic, 1955). V Evropě se vyskytuje především na jihu a jihovýchodě území; nejseverněji byl zatím uváděn z Maďarska, Německa, Rakouska, Slovenska a Švýcarska (CHANDLER et al. 2008). Ve střední Evropě se jeví běžnější pouze na východě, kam patrně snadno proniká od jihu Panonskou nížinou. Výskyt v Německu je považován za velmi pochybný (HORION 1956, LOMPE 2015) a ve Švýcarsku byl hlášen pouze z kantonu Ticino v jižním podhůří Alp (CHITTARO & SANCHEZ 2016).

První nálezy v Česku.

Ekologické nároky druhu *Endomia tenuicollis* ve středoevropských podmínkách v podstatě odpovídají charakteristice, kterou uvádí BUCCIARELLI (1980). Jde o xerotermofilní druh, který preferuje otevřená, výslunná stanoviště s lehčí půdou a nižší, ne zcela zapojenou travinobylinnou vegetací, např. stepi, pastviny a různé raně sukcesní plochy stepního charakteru (Obr. 2). Taková místa snadno a pravidelně vysychají (zejména během léta) a tito drobní brouci zde proto žijí poměrně skrytě, ve štěrbinách pod kameny, v drnech a při kořenech trsnatých rostlin, kde se drží vlhkost a nachází nějaký rostlinný detrit. Řada nových nálezů na Slovensku pochází z prosevů vegetace v jarním a podzimním období.

Obr. 2. Lokalita u Vranova nad Topľou, 22.IV.2012. Foto: M. Harman.

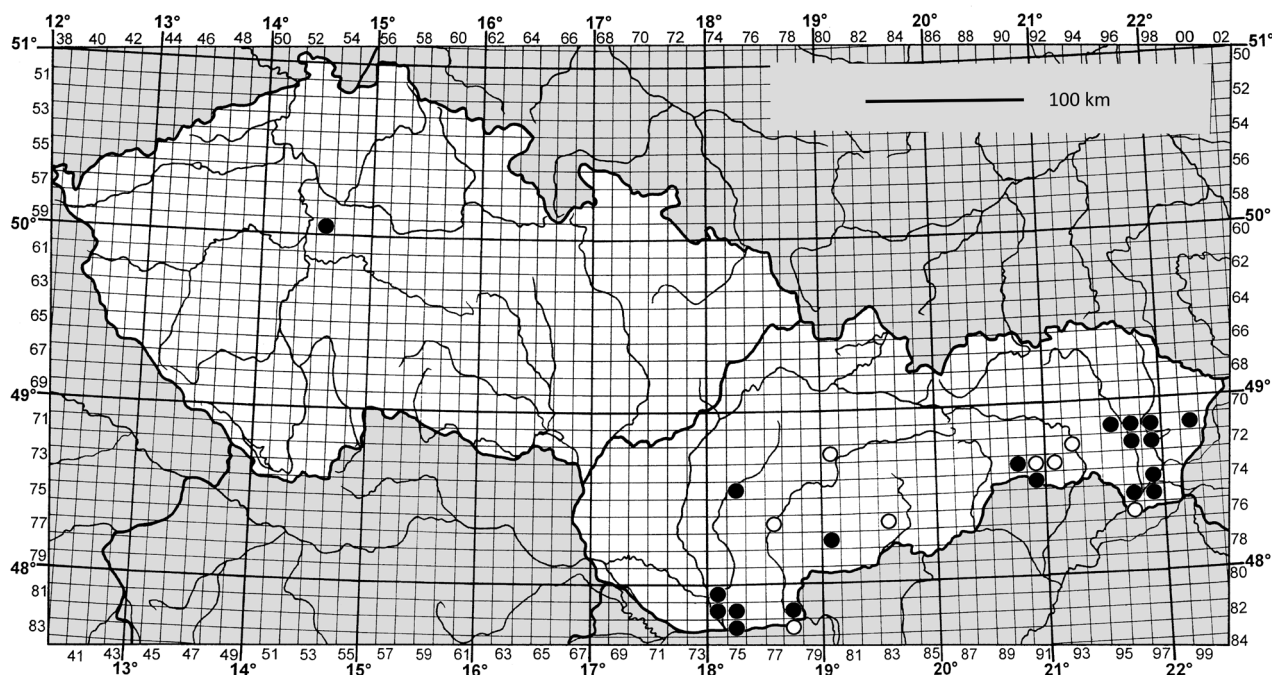
Fig. 2. Locality near Vranov nad Topľou, 22.iv.2012. Photo: M. Harman.

Nálety na světlo jsou nepravidelné a spíše vzácné. V případě výše uvedených odchytů (M. Harman lgt.) byla použita beztlumivková výbojka HTML 160W, v některých případech v kombinaci s žárovkou UV 20W.

Celkem 24 nových lokalit zjištěných po roce 2000 (v 19 čtvercích, Obr. 3) nemusí nutně souviset s šířením druhu v rámci dnes často diskutované změny klimatu. Vzhledem k existenci starších nálezů ze stejné oblasti (ROUBAL 1936) jde spíše o výsledek zvýšené aktivity entomologů s využitím prosívad (netradičně na sušších místech, navíc prosev byl také oblíbenou metodou sběru Jana Roubala) a světelných pastí. Naopak na přítomnost druhu může mít se značnou pravděpodobností negativní vliv jiný trend posledních dekád – zarůstání vhodných míst spojené se změnami hospodaření (zánik pastvy, sečení). V případě první, dosti izolované lokality v Čechách, která je zároveň nejsevernější v Evropě, není vyloučeno, že jde o jedince zavlečeného dopravou a je nepochybně nutné výskyt potvrdit dalšími nálezy.

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme Jiřímu Stanovskému (Ostrava) a Valeriánu Francovi (Banská Bystrica) za kritické připomínky k rukopisu práce, Peteru Kurinovi (Gajary) za poskytnutí fotografie druhu, Jakubu Kadlecovi (Praha) za pomoc při sběru materiálu na lokalitě Praha-Kyje, Stanislavu Benediktovi (Plzeň) za kopie literatury, a také Josefu Jelínkovi (NMP), Vladimíru Jánskému (SNM) a všem kolegům (viz seznam výše), kteří za-

Obr. 3. Známé rozšíření *Endomia tenuicollis* v Česku a na Slovensku; nálezy před rokem 2000 (kolečka), po roce 1999 (tečky).

Fig. 3. Known distribution of *Endomia tenuicollis* in Czechia and Slovakia; records before 2000 (circles), after 1999 (dots).

půjčili materiál ke studiu či poskytli údaje z vlastních sbírek. Práce byla připravena za finanční podpory projektu VZ-RO0418 (Tomáš Vendl).

LITERATURA

- BUCCIARELLI I. 1980: Coleoptera: Anthicidae. *Fauna d'Italia* 17. Calderini, Bologna, 240 pp.
- CHANDLER D. S., UHMANN G., NARDI G. & TELNOV D. 2008: Family Anthicidae Latreille, 1819. Pp. 421–455. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 5. Tenebrionoidea*. Apollo Books, Stenstrup, 670 pp.
- CHITTARO Y. & SANCHEZ A. 2016: Liste commentée des Tenebrionoidea (Coleoptera) de Suisse. Partie 1: Aderidae, Anthicidae, (Boridae), Melandryidae, Meloidae, Mycetophagidae, Mycteridae, Prostomidae, Pyrochroidae, Pythidae, Ripiphoridae, Salpingidae, Tenebrionidae, Tetratomidae, Zopheridae. *Mitteilungen der Schweizerischen entomologischen Gesellschaft* **89**: 183–235.
- HORION A. 1956: Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band V: Heteromera. *Entomologische Arbeiten aus dem Museum G. Frey*, Sonderband: i–xvi + 1–336.
- LOMPE A. 2015: *Käfer Europas. Gattung Endomia Cast. (Ochthenomus Schm.)*. Online: <http://www.coleo-net.de/coleo/texte/endomia.htm>. (navštíveno 16.1.2023)
- MAJZLAN O. 2022: Chrobáky (Coleoptera) na pieskoch lokality Aba pri Hurbanove (južné Slovensko). (Beetles (Coleoptera) on the sands of locality Aba near Hurbanovo (south Slovakia)). *Entomofauna carpathica* **34(2)**: 49–64.
- ROUBAL J. 1936: *Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Podkarpatské Rusi*, 2. Učená spol. Šafárikova, Bratislava, Státní tiskárna Praha, 435 pp.

Obdrženo do redakce: 7.2.2023

Přijato po recenzích: 15.2.2023